

9.8.2004

52/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijä Kristian Holman

VIIVÄSTYS ESITUTKINNAN TOIMITTAMISESSA

1

KANTELU

A arvosteli 8.1.2004 päivätyssä kirjoituksessaan Mäntän kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä 13-vuotiasta poikaansa koskevan esitutkinnan toimittamisessa. A katsoi, että asian esitutkinnassa oli aiheettomasti viivytelty.

Lisäksi A arvosteli asian tutkijana toimineen vanhemman konstaapelin B:n menettelyä epäasialliseksi A:n tiedustellessa tältä esitutkinnan etenemisestä.

- - -

3

RATKAISU

Katson vanhemman konstaapelin B:n menetelleen lainvastaisesti siinä, että hän ei ollut toimittanut tutkintavastuullaan ollutta esitutkintaa ilman aiheetonta viivytystä esitutkintalain 6 §:n edellyttämällä tavalla. B on menettellyllään samalla rikkonut myös valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan hänelle kuuluvaa velvollisuutta suorittaa virkatehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Katson myös, että poliisin menettely kantelijan kanssa asioitaessa antaa aihetta joihinkin kommentteihin vastaisen varalle huomioitavaksi erityisesti esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 3 §:n soveltamisen osalta.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti:

3.1

Esitutkinnan kesto

3.1.1

Tapahtumatietoja

A teki Mäntän kihlakunnan poliisilaitokselle 18.6.2003 rikosilmoituksen koskien 13-vuotiaaseen poikaansa kohdistunutta puhelinhäirintää 15. - 16.6.2003 välisenä aikana.

Tapahtumasta kirjattiin poliisilaitoksella rikosilmoitus - - -. Asian tutkinnanjohtajaksi nimettiin komisario C ja tutkijaksi vanhempi konstaapeli B.

A kertoo kesän aikana tiedustelleensa poliisilta asian etenemisestä. Tällöin vanhempi konstaapeli B oli todennut A:lle tämän kertoman mukaan: "*Ei ole vielä mitään kuulunut, mutta soitellaan sinulle kun asia selviää.*"

A kertoo asian etenemisestä kirjeessään seuraavasti: "*Meni kesä, meni syksy, mitään ei kuulunut. Laitoin sähköpostilla 24.11.2003 kyselyn D:lle (ilmoituksen vastaanottanut poliisimies sekä B:n lähin esimies), hän soitti ja kertoi asian käsittelyn olevan B:llä. Lupasi ottaa asiasta selvää ja oletin, että B ilmoittaa asiasta. Mitään ei kuulunut. Saapui joulukuu, mitään ei kuulunut. Laitoin uuden kyselyn 16.12.2003, jälleen D soitti ja kertoi B:n olevan lomalla. Kertoi jättävänsä soittopyynnön. B:n piti palata lomalta 5.1.2004. Vaihtui vuosi, mitään ei ole kuulunut.*"

Vanhemman konstaapelin B:n selvitys on kokonaisuudessaan seuraavan sisältöinen: "*Rikosilmoitus on tehty poliisille 18.6.2003. Minut on kirjattu asian tutkijaksi. Ilmeisesti asia on tullut tietooni kohta tämän jälkeen. Tarkempaa ajankohtaa en pysty muistamaan. Muutoinkin muistikuvani juuri tästä asiasta ovat hyvin hatarat, joten on täysin mahdollista, että asia on päässyt jostakin syytä hautautumaan johonkin niin, että sen eteneminen on pysähtynyt. Olettaisin tilanneeni puhelinoperaattorilta häirintäsoitot soittaneen liittymän tiedot, mutta koska näitä tietoja ei jutun asiakirjojen yhteydestä löydy, niin en voi asiasta olla varma. Jossakin vaiheessa tämä on ollut kuitenkin esillä, sillä muistan tiedustelleeni joltakin työtoveriltani tämän tunnistetietojen tilaamisen toteuttamista käytännössä. Tämä siksi, että toimin tutkintatehtävissä oman toimeni ohella, eikä tämä rutiini ollut minulle tuttu. Mikäli tunnistetietojen pyyntö on tuolloin jäänyt tekemättä, niin tämän jälkeen asia on päässyt täysin unohtumaan, eikä asia ole edennyt, niin kuin olisi tapahtunut, jos olisin saanut operaattorilta lisätietoa asiaan.*"

Komisario C toteaa selvityksessään, että B:n lähin esimies, ylikonstaapeli D on todistettavasti marraskuussa 2003 sähköpostilla antanut B:lle kirjalliset ohjeet asian hoitamisesta ja tietojen hankkimisesta teleoperaattorilta. C kertoo todenneensa suorittamiensa ns. juttuinventaaroiden perusteella kyseisen asian tutkinnan olevan kesken. C on 5.2.2004 tekemänsä juttuinventaarion perusteella tehnyt B:lle kirjallisen kyselyn avoimista vanhemmista jutuista, mutta ei ole saanut häneltä kyselyynsä vastausta.

Komisario C toteaa edelleen että asian tutkinta on nyt asianmukaisessa hoidossa ja häirintäsoittajaksi oli ilmennyt alle 15-vuotias lapsi ja että A oli peruuttanut kaikki vaatimuksensa asiassa, jolloin asian tutkinta oli päätetty C:n 4.5.2004 tekemällä päätöksellä.

3.1.2

Oikeusohjeet ja kannanotto

Esitutkinnan kesto

Esitutkintalain 2 §:n 1 momentin mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain 6 §:n nojalla esitutkinta on toimitettava ilman aihe etonta viivästystä.

Poliisilain 1 §:n 1 momentin mukaan poliisin tehtävänä on muun muassa rikosten selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Poliisilain 3 §:n mukaan poliisin tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Esitutinnan viivytyksetön toimittaminen palvelee niin rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista kuin esitutinnan tuloksellisuuttakin. Asianmukainen esitutkinta ja sen viivytyksetön toimittaminen on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta. Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa, vaan esitutinnan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen sen laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Myös esitutinnan toimittamiseen liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin mahdollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti esitutinnan keston. Selvää kuitenkin on, että poliisin tulee toimittaa esitutkinta ennen syyteoikeuden vanhentumista.

Tutkinnanjohtajan tehtävänä on valvoa esitutinnan toimittamista ja edistymistä, sillä viimekätinen vastuu esitutinnan toimittamisesta kuuluu hänelle. Tutkijan velvollisuutena taas on toimittaa asiassa vaadittavat esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä.

Saatu selvitys antaa viitteitä, että rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen asiassa ei ole toimitettu mitään tutkintatoimenpiteitä, ennen kuin A oli tehnyt asiasta kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Vanhempi konstaapeli B on selvityksessään todennut, ettei hän muista mitä toimenpiteitä hän on asiassa tehnyt, eikä mahdollisesti suoritetuista toimenpiteistä löydy mitään dokumenttia. En pidä B:n selvityksestä ilmenevää epätietoisuutta ja muistamattomuutta hänen asiassaan suorittamiensa toimenpiteiden suhteen kaikin osin uskottavana enkä ainakaan hyväksyttävänä syynä asiassa tapahtuneelle aiheettomalle laiminlyönnille.

Tässä tapauksessa kysymyksessä on ollut rikosoikeudellisesti arvioituna yksinkertainen rikosasia, jonka tutkiminen ei olisi vaatinut erityisen laajoja toimenpiteitä. Ainakin ilmoitustietojen perusteella vaikuttaisi siltä, että

suoritettaviksi esitutkintatoimenpiteiksi olisivat pitkälti riittäneet asianosaisten kuulustelut sekä puhelinliittymän tunnista mistietojen hankkiminen yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoinnin tietoturvaan annetun lain 18 § 1 momentin nojalla.

Vaikka tutkittavana olleen rikoksen (kotirauhan rikkominen) syyteoikeuden vanhentuminen ei sinänsä olekaan ollut käsillä, ei poliisilta saaduista selvityksistä käy ilmi mitään hyväksyttävissä olevaa perustetta sille, miksi asiassa ei ollut ryhdytty viivytyksettä mihinkään esitutkintatoimenpiteisiin ilmoituksen kirjaamisen jälkeen.

Komisario C toteaa selvityksessään, että vanhempi konstaapeli B ei ole varsinainen (päätoiminen) tutkija, vaan hän on joutunut kenttätönsä ohessa osallistumaan myös tutkintatehtäviin. C:n mukaan B on esimiehen ja alaisen välisissä keskusteluissa ilmoittanut, ettei hän koe eikä halua itseään tutkijaksi.

C toteaa edelleen, että B:n menettely asian suhteen on käsitelty poliisilaitoksen "sisäisessä kurinpitomenettelyssä" antamalla tälle kirjallinen huomautus. Kyseisenlaisen esimiehen B:lle antaman työnjohto- ja valvontamääräykseen rinnastettavan huomautuksen antamisesta ei ole olemassa säännöstä valtion virkamieslaissa, mutta lakia säädettäessä huomautusmenettelyä pidettiin mahdollisena ilman nimenomaista säännöstäkin (HE 291/1993 s. 35). Menettelyä voidaankin pitää perusteltuna sellaisissa tapauksissa, joissa virkamiehen menettely on moitittavaa mutta ei kuitenkaan siinä määrin vakavaa, että asiassa tulisi antaa tälle varoitus. Mainittu menettely osaltaan antaa viitteitä siitä, että C on pyrkinyt täyttämään hänelle asian tutkinnanjohtajana sekä esimiehenä kuuluvan valvontavastuunsa.

Mitä tulee asian arviointiin laillisuusvalvonnallisesta näkökulmasta, katson asiaa kokonaisuudessaan harkiten, että asiassa ei ole esitetty hyväksyttäviä perusteita sille, että asiassa ei ollut tehty mitään varsinaisia tutkintatoimenpiteitä ennen A:n eduskunnan oikeusasiahelle tekemää kantelua. Vaikka asian tutkinnan kokonaiskesto - vajaata 10 kuukautta -, ei voidakaan pitää sinänsä pitkänä, katson asian esitutkinnan toimittamisessa tapahtuneen aiheetonta viivästyistä.

Totean tässä yhteydessä myös, että 4.3.2003 toimittamassani Mäntän kihlakunnan poliisilaitoksen tarkastuksessa ilmeni, että poliisilaitos on kokonaisuudessaan kyennyt selviytymään sille asetetuista tehtävistä hyvin. Tarkastusajankohtana saatujen tietojen mukaan laitoksella ei ollut ilmennyt ongelmia esim. esitutkintojen kestojen tai asioiden priorisointien suhteen. Tämä osaltaan antaa viitteitä siitä, että nyt kysymyksessä oleva kantelunalainen asia olisi yksittäinen tapaus, eikä sen perusteella voitaneakaan tehdä yleisempiä päätelmiä poliisilaitoksen esitutkintatilanteesta.

Esitutkintatoimenpiteitä koskeva selontekovelvollisuus

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan tehtävä selkoa

asianomistajalle siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen tai esitutkintaviranomaisen tietoon muuten tulleen rikoksen johdosta ryhdytään.

Perusoikeutena turvattuun hyvään hallintoon kuuluu osana oikeus saada vastaus viranomaiselle tehtyihin tiedusteluihin ja toimenpidepyyntöihin.

Saadun selvityksen valossa jää osin epäselväksi, missä määrin poliisi on ollut A:han yhteydessä tämän tekemien tiedustelujen johdosta. Vanhemman konstaapelin B:n selvityksessä ei ole asiaa selvitetty eikä hän ole halunnut antaa asiaan lisäselvitystä.

A:n tekemän kantelun valossa pidän kuitenkin selvänä, ettei A ole saanut asiassaan poliisilta vastausta tekemiinsä tiedusteluihin asiansa etenemisestä. Näkemykseni mukaan poliisin, ennen kaikkea asian tutkinnasta vastaavan vanhemman konstaapelin B:n, olisi tullut vastata A:n tekemiin tiedusteluihin, varsinkin kun A kertomansa mukaan oli välittänyt tälle soittopyynnön. Vaikuttaisikin siltä, että B oli jättänyt yhteydenottonsa A:han riippumaan asian selviämisestä. Mainitun menettelyn ei kuitenkaan voida katsoa vastaavan A:n perusteltuja odotuksia poliisilta toivottujen yhteydenottojen suhteen, mikä sinänsä lienee myös A:n myöhemmissä vaiheissa poliisille tekemien yhteydenottojen perusteella tullut myös poliisin tietoon.

Saadun selvityksen puutteellisuuden vuoksi tyydyn tässä yhteydessä yleisellä tasolla toteamaan, että poliisin tulee pyrkiä neuvomaan asiakasta riittävässä määrin siitä, mihin toimenpiteisiin poliisilla on mahdollisuus ryhtyä sille kerrotun johdosta. Lisäksi on syytä selvästi ilmoittaa, mihin toimenpiteisiin poliisi sille kerrotun perusteella ryhtyy tai on ryhtynyt.

Kun asianmukaisesta tiedottamisesta A:lle on nyttemmin huolehdittu, kantelu ei anna tältä osin minulle aihetta muuhun kuin että yleisellä tasolla kiinnitän vastaisen varalle Mäntän kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota asianomistajalle tehtävien ilmoitusten merkityksellisyyteen ja siihen, että hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti viranomaisen tulee pyrkiä esittämään asiansa siten, että asianosainen saa tiedon asiansa käsittelyn vaiheista.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan vanhemmalle konstaapelille B:lle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.1.2 selostetusta lainvastaisesta menettelystä esitutkinnan toimittamisessa ja kiinnitän vastaisen varalle hänen huomiotaan esitutkinnan joutuisan toimittamisen merkitykseen. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan lisäksi edellä esittämäni käsitykseni kerrotusta yhteydenpidossa asianosaiseen ilmenneestä ongelmasta Mäntän kihlakunnan poliisilaitoksen ja vanhemman konstaapelin B:n tietoon vastaisen varalle.

Tässä tarkoituksessa lähetän Mäntän kihlakunnan poliisipäällikölle jäljennöksen tästä päätöksestäni.